

HØJESTERETS DOM

afsagt fredag den 18. oktober 2024

Sag 34/2024

(2. afdeling)

Anklagemyndigheden

mod

T

(advokat Vilhelm Dickmeiss, beskikket)

I tidligere instanser er afsagt dom af Sermersooq Kredsret den 10. august 2023 (851/2023) og af Grønlands Landsret den 1. november 2023 (K 238/23).

I pådømmelsen har deltaget fem dommere: Poul Dahl Jensen, Lars Hjortnæs, Jan Schans Christensen, Jens Kruse Mikkelsen og Søren Højgaard Mørup.

Påstande

Dommen er anket af T med påstand om frifindelse, subsidiært formildelse.

Anklagemyndigheden har påstået stadfæstelse. Subsidiært har anklagemyndigheden påstået forholdet henført under kriminallovens § 84, stk. 1, om blufærdighedskrænkelser og foranstaltningen fastsat til anbringelse i anstalt i niveauet 4-6 måneder.

Retsgrundlag

På gerningstidspunktet den 2. april 2023 lød kriminallovens § 77 således:

”For voldtægt dømmes den, som

- 1) ved vold eller trussel om vold tiltvinger sig samleje eller andet seksuelt forhold eller
- 2) skaffer sig samleje med eller andet seksuelt forhold end samleje til en person, der befinder sig i en tilstand eller situation, i hvilken den pågældende er ude af stand til at modsætte sig handlingen, eller

3) har samleje med eller andet seksuelt forhold til et barn under 12 år.

Stk. 2. Det samme gælder den, der, uden at forholdet falder ind under stk. 1, skaffer sig samleje eller andet seksuelt forhold ved ulovlig tvang, jf. § 91.

Stk. 3. Ved fastsættelse af foranstaltning skal der lægges vægt på den særlige krænkelse, der er forbundet med lovovertrædelsen, når den er begået mod en person under 18 år.”

Ordene ”eller situation” blev indsat i § 77, stk. 1, nr. 2, ved lov nr. 168 af 17. februar 2019. Af de almindelige bemærkninger til lovforslaget fremgår (Folketingstidende 2018-19, tillæg A, lovforslag nr. L 123, side 6-8):

”4. Voldtægt

4.1. Gældende ret

...

Endvidere dømmes for voldtægt den, som uden for ægteskab skaffer sig samleje eller anden kønslig omgang med en person, der befinder sig i en sådan tilstand, at den pågældende er ude af stand til at modsætte sig handlingen, jf. § 77, stk. 1, nr. 2.

...

4.2. Justitsministeriets overvejelser og den foreslåede ordning

4.2.1. Ved ændringen af den danske straffelov i 2013 blev voldtægtsbegrebet i straffelovens § 216 udvidet til at omfatte at skaffe sig samleje ved anden ulovlig tvang, jf. straffelovens § 260, eller med en person, der befinder sig i en tilstand eller situation, i hvilken den pågældende er ude af stand til at modsætte sig handlingen. Voldtægtsbegrebet blev endvidere udvidet til at omfatte samleje med et barn under 12 år. De nævnte handlinger var på daværende tidspunkt kriminaliseret andre steder i straffeloven. Bestemmelsen finder tilsvarende anvendelse med hensyn til andet seksuelt forhold end samleje, jf. straffelovens § 225.

At skaffe sig samleje eller andet seksuelt forhold med en person, der befinder sig i en tilstand, i hvilken den pågældende er ude af stand til at modsætte sig handlingen omfatter f.eks. bevidstløshed, stærk beruselse eller søvn. Det fremgår af forarbejderne til loven, at Justitsministeriet på baggrund af en samlet afvejning fandt, at sådanne forhold fremover burde være omfattet af voldtægtsbestemmelsen. Der henvises til de almindelige bemærkninger til lovforslaget, pkt. 3.2.4, jf. Folketingstidende 2012-13, A, L 141 som fremsat, s. 13. Den tidligere gældende bestemmelse herom indeholdt i øvrigt en betingelse om, at forholdet skulle være begået uden for ægteskab. Det fremgår af forarbejderne til loven, at et flertal i Straffelovrådet ikke fandt, at det er foreneligt med en nutidig opfattelse af ægteskabet at undtage et sådant overgreb fra det strafbare område, og derfor foreslog, at betingelsen blev fjernet. Justitsministeriet var enig i rådets overvejelser og forslag. Der henvises til de almindelige bemærkninger til lovforslaget, pkt. 4.2.1 og 4.2.9, jf. Folketingstidende 2012-13, A, L 141 som fremsat, s. 15 og 19.

Situationer, i hvilke den pågældende er ude af stand til at modsætte sig handlingen, tager navnlig sigte på tilfælde, hvor gerningsmanden har mulighed for at overrumple forurettede og begynde et samleje eller andet seksuelt forhold, uden at forurettede kan nå at

reagere. I praksis vil der typisk være tale om situationer, hvor forurettede er helt eller delvist afklædt, og hvor gerningsmanden har en legitim anledning til forholdsvis intime berøringer, men hvor gerningsmanden overskrider grænsen for, hvad der er fagligt begrundet i situationen. Som eksempler på sådanne situationer kan nævnes bistand til personlig hygiejne, lægeundersøgelse og massage. Det fremgår af forarbejderne til loven, at Straffelovrådet fandt, at disse såkaldte overrumplingstilfælde har en sådan lighed med tilfælde, hvor forurettede på grund af sin tilstand ikke er i stand til at modsætte sig handlingen, at de fremover burde være omfattet af samme bestemmelse. Justitsministeriet var enig i rådets overvejelser og forslag. Der henvises til de almindelige bemærkninger til lovforslaget, pkt. 4.2.3 og 4.2.9, jf. Folketingstidende 2012-13, A, L 141 som fremsat, s. 16 og 19.

...

4.2.2. Det er Justitsministeriets opfattelse, at de hensyn, der lå til grund for udvidelsen af den danske voldtægtsbestemmelse i vidt omfang er identiske med de hensyn, der gør sig gældende i Grønland. Det foreslås derfor, at der foretages tilsvarende ændringer i kriminallovens § 77.

Voldtægtsbegrebet i kriminallovens § 77 omfatter – i modsætning til den tidligere gældende § 216 i straffeloven – allerede uden for ægteskab at skaffe sig samleje eller anden kønslig omgang med en person, der befinder sig i en sådan tilstand, at den pågældende er ude af stand til at modsætte sig handlingen, jf. stk. 1, nr. 2, samt at skaffe sig samleje eller anden kønslig omgang ved ulovlig tvang, jf. stk. 2.

Det foreslås dog, at anvendelsesområdet for § 77, stk. 1, nr. 2, udvides til at omfatte forhold begået inden for ægteskab.

Det foreslås endvidere, at anvendelsesområdet for § 77, stk. 1, nr. 2, udvides til at omfatte tilfælde, hvor forurettede befinder sig i en situation, i hvilken den pågældende er ude af stand til at modsætte sig handlingen. Efter de gældende regler kan sådanne seksuelle krænkelser alene henføres under kriminallovens § 84 om blufærdighedskrænkelser.”

Af bemærkningerne til § 77, stk. 1, nr. 2, fremgår (Folketingstidende 2018-19, tillæg A, lovforslag nr. L 123, side 21):

”Efter kriminallovens § 77, stk. 1, nr. 2, dømmes for voldtægt den, der uden for ægteskab skaffer sig samleje eller anden kønslig omgang med en person, der befinder sig i en sådan tilstand, at den pågældende er ude af stand til at modsætte sig handlingen.

...

Det foreslås endvidere, at anvendelsesområdet udvides til at omfatte tilfælde, hvor forurettede befinder sig i en situation, i hvilken den pågældende er ude af stand til at modsætte sig handlingen. Efter de gældende regler kan sådanne seksuelle krænkelser alene henføres under kriminallovens § 84 om blufærdighedskrænkelser. Ved at henføre dette forhold til voldtægtsbestemmelsen er det således hensigten at indikere, at der – ligesom ved udnyttelse af forurettedes tilstand – er tale om en alvorlig forbrydelse på linje med voldtægt.

Forslaget tager sigte på situationer, hvor gerningsmanden har mulighed for at overrumple forurettede og begynde et samleje eller andet seksuelt forhold, uden at forurettede

kan nå at reagere. Hvis forurettede derimod på grund af sin tilstand er ude af stand til at modsætte sig handlingen, skal forholdet bedømmes efter dette led i bestemmelsen. Forslaget om at medtage situationer, hvor forurettede er ude af stand til at modsætte sig handlingen, tager således sigte på tilfælde, hvor forurettede for så vidt er i stand til at modsætte sig handlingen, men i den konkrete situation ikke kan nå at reagere, før gerningsmanden har begyndt et samleje eller andet seksuelt forhold.

I praksis vil der derfor typisk være tale om situationer, hvor forurettede er helt eller delvis afklædt, og hvor gerningsmanden har en legitim anledning til forholdsvis intime berøringer. Som eksempler kan nævnes bistand til personlig hygiejne, lægeundersøgelse, massage eller lignende. Med ”situation” sigtes således til en konkret fysisk situation og ikke til en eventuel særligt sårbar situation i øvrigt, eksempelvis i form af økonomisk afhængighed.”

Af bemærkningerne til det lovforslag om ændring af voldtægtsbegrebet i den danske straffelovs § 216, der henvises til i de almindelige bemærkninger til kriminallovens § 77, stk. 1, nr. 2, fremgår (Folketingstidende 2012-13, tillæg A, lovforslag nr. L 141, side 16 og 49-51):

”4.2.3. Straffelovrådet anfører, at der i retspraksis er eksempler på, at seksuelt forhold er opnået under omstændigheder, hvor forurettede var ude af stand til at modsætte sig handlingen ikke på grund af sin hjælpeløse tilstand, men på grund af situationen. Sådanne tilfælde kan betegnes overrumplingstilfælde. Det drejer sig i praksis navnlig om tilfælde, hvor forurettede er afklædt, og hvor gerningsmanden har en legitim anledning til forholdsvis intime berøringer, men hvor gerningsmanden overskrider grænsen for, hvad der er fagligt begrundet i situationen. Som eksempler på sådanne situationer kan nævnes bistand til personlig hygiejne, lægeundersøgelse og massage. Efter gældende ret kan sådanne seksuelle krænkelse i givet fald straffes som blufærdighedskrænkelser.

Straffelovrådet finder, at sådanne overrumplingstilfælde har en sådan lighed med tilfælde, hvor forurettede på grund af sin tilstand ikke er i stand til at modsætte sig handlingen, at de fremover bør være omfattet af samme strafbestemmelse. Rådet foreslår således at udvide strafbestemmelsen om udnyttelse af forurettedes hjælpeløse tilstand til også at omfatte udnyttelse af, at forurettede befinder sig i en situation, hvor den pågældende er ude af stand til at modsætte sig handlingen.

...

Til nr. 8 (§ 216)

Det foreslås at udvide bestemmelsen om voldtægt i straffelovens § 216 til også at omfatte anden ulovlig tvang (gældende § 217), udnyttelse af, at forurettede befinder sig i en tilstand eller situation, i hvilken den pågældende er ude af stand til at modsætte sig handlingen (gældende § 218, stk. 2 (udnyttelse af tilstand), og § 232 (udnyttelse af situation)) og samleje med barn under 12 år (gældende § 222, stk. 2, 1. led, jf. stk. 1).

...

Det foreslås, at forhold, som i dag er omfattet af straffelovens § 217 eller § 218, stk. 2, fremover skal være omfattet af straffelovens § 216 om voldtægt, jf. forslaget til § 216, stk. 1, nr. 2. Det drejer sig om at skaffe sig samleje ved anden ulovlig tvang, jf. § 260, og om at skaffe sig samleje med en person, der befinder sig i en tilstand, i hvilken den pågældende er ude af stand til at modsætte sig handlingen.

Det foreslås samtidig, at bestemmelsen om at skaffe sig samleje med en person, der befinder sig i en tilstand, i hvilken den pågældende er ude af stand til at modsætte sig handlingen, skal udvides til at omfatte at skaffe sig samleje med en person, der befinder sig i en situation, i hvilken den pågældende er ude af stand til at modsætte sig handlingen.

Forslaget indebærer, at kriminaliseringen af disse handlinger flyttes fra straffelovens § 232 om blufærdighedskrænkelser til § 216.

Forslaget tager sigte på situationer, hvor gerningsmanden har mulighed for at overrumple forurettede og begynde et samleje (eller andet seksuelt forhold, jf. forslaget til § 225 (jf. lovforslagets § 1, nr. 21)), uden at forurettede kan nå at reagere. Hvis forurettede på grund af sin tilstand er ude af stand til at modsætte sig handlingen, skal forholdet bedømmes efter dette led i bestemmelsen. Forslaget om at medtage situationer, hvor forurettede er ude af stand til at modsætte sig handlingen, tager således sigte på tilfælde, hvor forurettede for så vidt er i stand til at modsætte sig handlingen, men i den konkrete situation ikke kan nå at reagere, før gerningsmanden har begyndt et samleje eller andet seksuelt forhold.

I praksis vil der derfor typisk være tale om situationer, hvor forurettede er helt eller delvis afklædt, og hvor gerningsmanden har en legitim anledning til forholdsvis intime berøringer. Som eksempler kan nævnes bistand til personlig hygiejne, lægeundersøgelse, massage eller lignende. Med »situation« sigtes således til en konkret fysisk situation og ikke til en eventuel særligt sårbar situation i øvrigt, eksempelvis i form af økonomisk afhængighed.

...

Det foreslås, at strafferammen for forhold, som i dag er omfattet af straffelovens § 217 eller § 218, stk. 2, skal være den samme som efter den gældende § 216 om voldtægt, dvs. en normalstrafferamme på fængsel indtil 8 år en skærpet strafferamme på fængsel indtil 12 år. Det samme gælder de foreslåede udvidelser til forhold inden for ægteskab og til at skaffe sig samleje med en person, der befinder sig i en situation, hvor den pågældende er ude af stand til at modsætte sig handlingen.

...

Det forudsættes med forslaget, at straffen for forhold, der i dag er omfattet af straffelovens § 218, stk. 2, skærpes.

...

Der lægges med forslaget op til, at udgangspunktet for strafudmålingen for et enkeltstående fuldbyrdet tilfælde af at skaffe sig samleje med en person, der befinder sig i en tilstand, hvor den pågældende er ude af stand til at modsætte sig handlingen, fremover skal være 8 måneders fængsel. Hvis gerningsmanden har hensat forurettede i en tilstand, hvor denne ikke var i stand til at modsætte sig handlingen, uden at gerningsmanden dog har gjort det med forsæt til at skaffe sig samleje, vil der dog ved strafudmålingen fremover skulle tages udgangspunkt i et højere niveau, som afspejler, at forholdet nærmer sig voldtægt (kontaktvoldtægt).

Med forslaget lægges også op til ændringer i strafudmålingen i forhold til i dag med hensyn til at skaffe sig samleje med en person, der befinder sig i en situation, hvor den pågældende er ude af stand til at modsætte sig handlingen (overrumplingstilfælde). Der lægges op til, at strafskaerpelsen vedrørende tilfælde, der i dag er omfattet af straffelovens § 218, stk. 2, også skal omfatte overrumplingstilfælde, i det omfang der er tale om

misbrug af et særligt tillidsforhold, som beror på gerningsmandens profession eller tilsvarende. Hvis der derimod undtagesvis ikke er tale om misbrug af et sådant særligt tillidsforhold, forudsættes der ingen ændringer i strafudmålingen i forhold til strafniveauet i dag, hvor overrumplingstilfælde straffes som blufærdighedskrænkelse. Det skal endvidere bemærkes, at det ved strafudmålingen i den konkrete sag bl.a. bør indgå, hvilken form for seksuelt forhold der er tale om, og at dette i praksis vil kunne føre til et gennemsnitligt lavere strafniveau i overrumplingstilfælde sammenlignet med andre overtrædelser af det foreslåede § 216, stk. 1, nr. 2, 2. led, fordi overrumplingstilfældene i praksis som oftest omfatter mildere grader af andet seksuelt forhold end samleje og kun meget sjældent fuldbyrdet samleje.

I overensstemmelse med almindelige strafudmålingsprincipper vil straffen kunne udmåles højere f.eks. i gentagelsestilfælde, eller hvis der foreligger flere forhold til samtidig pådømmelse. Omvendt vil straffen kunne udmåles lavere f.eks. ved forsøg.

Strafudmålingen vil endvidere skulle ske ud fra den enkelte sags konkrete omstændigheder, og den konkrete straf også for et enkeltstående fuldbyrdet tilfælde af at skaffe sig samleje med en person, der befinder sig i en tilstand, hvor denne er ude af stand til at modsætte sig handlingen, vil således afhængig af de konkrete omstændigheder kunne fastsættes både højere og lavere end det forudsatte udgangspunkt på 8 måneders fængsel.

Som eksempler på forhold, som kan indgå i vurderingen af forbrydelsens grovhed og dermed ved fastsættelsen af straffen, kan nævnes det seksuelle forholds nærmere karakter (samleje eller andet seksuelt forhold end samleje og i givet fald hvilken form for seksuelt forhold), overgrebets tidsmæssige varighed, graden af forurettedes hjælpeløshed, forurettedes alder, stedet for overgrebet, herunder om gerningsmanden er trængt ind hos forurettede, og de omstændigheder, under hvilke gerningsmanden mødte forurettede, herunder karakteren af et eventuelt forudgående samvær.

De beskrevne forhold skal ikke anses for udtømmende, og fastsættelsen af straffen vil fortsat bero på domstolens konkrete vurdering i det enkelte tilfælde af samtlige omstændigheder i sagen, og det angivne strafniveau vil kunne fraviges i op- og nedadgående retning, hvis der i den konkrete sag foreligger skærpende eller formildende omstændigheder, jf. herved de almindelige regler om straffens fastsættelse i straffelovens kapitel 10.”

Af Straffelovrådets betænkning nr. 1534/2012, s. 284 ff., fremgår:

”5. Overrumplingstilfælde

Der er i retspraksis eksempler på, at samleje eller anden kønslig omgængelse er opnået under omstændigheder, hvor forurettede var ude af stand til at modsætte sig handlingen ikke på grund af sin tilstand som nævnt i straffelovens § 218, stk. 2, men på grund af situationen. Det drejer sig i praksis navnlig om tilfælde, hvor forurettede er afklædt, og hvor gerningsmanden har en legitim anledning til forholdsvis intime berøringer, men hvor gerningsmanden overskrider grænsen for, hvad der er fagligt begrundet i situationen. Som eksempler på sådanne situationer kan nævnes bistand til personlig hygiejne, lægeundersøgelse og massage. Efter gældende ret kan sådanne seksuelle krænkelser i givet fald straffes som blufærdighedskrænkelse, jf. straffelovens § 232. Retspraksis herom er omtalt i kapitel 21, afsnit 2, nedenfor.

Det er karakteristisk for sådanne tilfælde, at forurettede for så vidt ville være i stand til at modsætte sig handlingen, men i den konkrete situation ikke har haft reel mulighed for det, fordi gerningsmanden har foretaget den seksuelle handling, f.eks. indført en finger i forurettedes skede, uden at forurettede har kunnet nå at reagere.

Straffelovrådet har overvejet, om sådanne overrumplingstilfælde har en sådan lighed med tilfælde, hvor forurettede på grund af sin tilstand ikke er i stand til at modsætte sig handlingen, at de fremover bør være omfattet af straffelovens § 218, stk. 2. Det ville i givet fald kunne ske ved i § 218, stk. 2, at ændre »befinder sig i en tilstand, i hvilken den pågældende er ude af stand til at modsætte sig handlingen« til »befinder sig i en tilstand eller situation, i hvilken den pågældende er ude af stand til at modsætte sig handlingen«.

På den ene side er der i sagens natur den lighed mellem de beskrevne forhold, at gerningsmanden i begge tilfældegrupper benytter sig af, at forurettede konkret ikke har mulighed for at modsætte sig det seksuelle overgreb, som gerningsmanden foretager. Samtidig er overrumplingstilfælde så vidt ses i dag den eneste kategori af sager, hvor et samleje eller anden kønslig omgængelse end samleje, som gerningsmanden gennemfører uden forurettedes (gyldige) samtykke, »alene« straffes som blufærdighedskrænkelse og ikke efter en af de bestemmelser, der direkte angår samleje eller anden kønslig omgængelse end samleje. En udvidelse af straffelovens § 218, stk. 2, til også at omfatte overrumplingstilfælde ville således indebære, at alle i praksis forekommende tilfælde af samleje eller anden kønslig omgængelse end samleje, som gerningsmanden gennemfører uden forurettedes (gyldige) samtykke, fremover ville være omfattet af straffelovens §§ 216-223 a.

På den anden side har de to typer af seksuelle overgreb efter Straffelovrådets opfattelse i udgangspunktet ikke samme strafværdighed. Efter rådets opfattelse må det således generelt anses for en grovere krænkelse at benytte sig af, at forurettede på grund af sin fysisk og/eller psykisk svækkede tilstand er ude af stand til at modsætte sig handlingen, end at benytte sig af en situation, der giver mulighed for (kortvarigt) at overrumple forurettede. Det er også karakteristisk, at et seksuelt overgreb, der alene består i en overrumpling, altid vil have en meget begrænset tidsmæssig udstrækning, hvorimod et seksuelt overgreb, som udnytter forurettedes svækkede tilstand, afhængig af de nærmere omstændigheder kan have en kortere eller længere tidsmæssig udstrækning. Endvidere kan det ved udnyttelse af forurettedes svækkede tilstand forekomme, at forurettede ikke er ved bevidsthed eller ikke ved fuld bevidsthed, mens overgrebet finder sted. I skærpende retning trækker dog, at overrumpling i praksis normalt vil forekomme i situationer, hvor gerningsmanden misbruger et særligt tillidsforhold, som den pågældende har opnået i kraft af sin profession eller tilsvarende.

Efter en samlet vurdering finder Straffelovrådet, at mest taler for at lade de beskrevne overrumplingstilfælde være omfattet af straffelovens § 218, stk. 2. Når der er tale om misbrug af et særligt tillidsforhold, som beror på gerningsmandens profession eller tilsvarende, bør overrumplingstilfældene også være omfattet af den strafskærpelse, som rådet foreslår, jf. afsnit 4.2 ovenfor. Hvis der derimod undtagelsesvis ikke er tale om misbrug af et sådant særligt tillidsforhold, kan udgangspunktet for strafudmålingen i overrumplingstilfælde efter rådets opfattelse i stedet passende lægges på linje med det nuværende straffniveau for overtrædelse af straffelovens § 218, stk. 2, som også må antages at svare til straffniveauet i dag, hvor overrumplingstilfælde straffes som blufærdighedskrænkelse. Det skal endvidere bemærkes, at det ved strafudmålingen i den konkrete sag bl.a. bør indgå, hvilken form for kønslig omgængelse der er tale om, og at dette i praksis vil kunne føre til et gennemsnitligt lavere straffniveau i overrumplingstilfælde

sammenlignet med andre overtrædelser af straffelovens § 218, stk. 2, fordi overrumplingstilfældene i praksis som oftest omfatter mildere grader af anden kønslig omgængelse end samleje og kun meget sjældent fuldbyrdet samleje.”

Kriminallovens § 77, stk. 3, blev indsat ved lov nr. 572 af 11. maj 2022. Af bemærkningerne til lovforslaget fremgår (Folketingstidende 2021-22, tillæg A, lovforslag nr. L 126, side 70):

”2.4.2.2. Justitsministeriets overvejelser og den foreslåede ordning

Det fremgår af Naalakkersuisuts strategi mod seksuelle overgreb – Killiliisa – at forskellige undersøgelser peger på, at over en tredjedel af befolkningen har været udsat for seksuelle overgreb.

I 2019 blev der anmeldt 10 seksualforbrydelser pr. 1.000 indbyggere i Grønland. Til sammenligning blev der i samme periode anmeldt 0,9 seksualforbrydelser pr. 1.000 indbyggere i Danmark.

Naalakkersuisut har over for Justitsministeriet de seneste år tilkendegivet et ønske om at hæve foranstaltningsrammen i kriminallovens § 147 med det formål at sikre længere anstaltsdomme i sager om alvorlige forbrydelser såsom seksualforbrydelser, drab og grov vold.

Naalakkersuisut anmodede videre på baggrund af en Inatsisartutbeslutning i juli 2019 den danske stat om hjælp til udsatte børn i Grønland. På den baggrund nedsatte regeringerne i Grønland og i Danmark en fælles grønlandskdansk arbejdsgruppe, der havde til formål at komme med anbefalinger til forbedring af forholdene for udsatte børn og unge. Arbejdsgruppens anbefalinger blev offentliggjort i rapporten ”Grønlandsk-dansk tværgående arbejde for en styrket indsats for udsatte børn og unge i Grønland” i august 2020, og blandt dem var en anbefaling om at forhøje foranstaltningsniveauet i sager om voldtægt af børn ved samleje og andet seksuelt forhold.

Endelig rettede Naalakkersuisut i maj 2020 henvendelse til Justitsministeriet på baggrund af en Inatsisartutbeslutning med en opfordring til, at anklagemyndigheden i Grønland søger at skærpe foranstaltningsniveauet i sager om seksuelle overgreb mod børn.

Det er vigtigt for regeringen at bakke op om Naalakkersuisuts ønske om at sikre, at foranstaltningsniveauet er i tråd med den grønlandske befolknings retsfølelse, ligesom det skal afspejle grovheden og karakteren af lovovertrædelsen.

Det foreslås derfor, at der indsættes en ny bestemmelse i kriminallovens § 77 om voldtægt, hvor det angives, at der ved valg af foranstaltning skal lægges vægt på den særlige krænkelse, der er forbundet med lovovertrædelsen, når den er begået mod en person under 18 år.

Med lovforslaget forudsættes det, at der foretages en forhøjelse på 50 pct. af foranstaltningsniveauet for voldtægt af og andet seksuelt forhold til mindreårige, dvs. personer under 18 år.

Det bemærkes, at valget og udmålingen af foranstaltning fortsat vil bero på domstolenes konkrete vurdering i det enkelte tilfælde af samtlige omstændigheder i sagen, herunder hensynet til lovovertrædelsens grovhed og gerningsmandens personlige forhold, jf. kriminallovens § 121, og det angivne foranstaltningsniveau vil derfor kunne fraviges i op-

eller nedadgående retning, hvis der i den konkrete sag foreligger skærpende eller formildende omstændigheder.

Forslaget indebærer en nyskabelse i kriminalloven, idet der for første gang lovgives med det formål at udstikke nærmere retningslinjer om det konkrete foranstaltningsniveau for overtrædelse af en bestemmelse i kriminalloven samt med den virkning, at foranstaltningsniveauet forhøjes i forhold til gældende ret.”

Af bemærkningerne til bestemmelsen fremgår (Folketingstidende 2021-22, tillæg A, lovforslag nr. L 126, side 125-126):

”Det foreslås i § 77, stk. 3, at der ved fastsættelse af foranstaltning for overtrædelse af kriminallovens § 77 skal lægges vægt på den særlige krænkelse, der er forbundet med lovovertrædelsen, når den er begået mod en person under 18 år.

Det forudsættes, at der med den foreslåede ændring generelt sker en forhøjelse af foranstaltningsniveauet med 50 pct. for voldtægt af personer under 18 år ved samleje og voldtægt ved andet seksuelt forhold, jf. kriminallovens § 77, stk. 1, nr. 1-3. Ændringen har således ikke til formål at ændre foranstaltningsniveauet for overtrædelse af § 77, stk. 1, hvis forbrydelsen er begået mod personer, der er 18 år eller ældre. Ændringen har endvidere ikke til formål at forhøje foranstaltningsniveauet for overtrædelse af kriminallovens § 77, stk. 2.

...

Forslaget indebærer endvidere en forhøjelse af foranstaltningsniveauet i sager, hvor gerningsmanden skaffer sig samleje eller andet seksuelt forhold til en person under 18 år, der befinder sig i en tilstand eller situation, i hvilken den pågældende er ude af stand til at modsætte sig handlingen, jf. kriminallovens § 77, stk. 1, nr. 2.

...

Med ændringen forudsættes en forhøjelse af foranstaltningsniveauet på 50 pct., hvilket indebærer, at en sag, der efter gældende ret vil skulle afgøres med anstaltsanbringelse i 1 år, efter de foreslåede regler skal afgøres med anstaltsanbringelse i 1 år og 6 måneder. En sag, som efter gældende ret vil skulle afgøres med anstaltsanbringelse i 2 år, skal efter de foreslåede regler afgøres med anstaltsanbringelse i 3 år.

Som eksempler på det nuværende foranstaltningsniveau for voldtægt og andet seksuelt forhold af mindreårige efter kriminallovens § 77, stk. 1, nr. 1, samt virkningen af en forhøjelse med 50 pct. følger neden for beskrivelser af en enkeltstående voldtægt, hvor gerningsmanden ikke tidligere er idømt en foranstaltning:

Eksempel 1: En sag, hvor en 17-årig voldtager en 16-årig ved anvendelse af vold eller trussel om vold, vil efter det nuværende foranstaltningsniveau og afhængig af de konkrete omstændigheder i sagen blive afgjort med anstaltsanbringelse i mellem 1 år og 3 måneder og 2 år. Med forslaget lægges der op til, at en tilsvarende sag afgøres med anstaltsanbringelse i mellem 2 år og indtil 3 år.

...

Det bemærkes, at der er tale om typeeksempler, og at der som følge af de mange forskelligeartede forhold, som er omfattet af kriminallovens § 77, stk. 1, nr. 1-3, og stk. 2, er en meget stor variation i længden af foranstaltninger efter bestemmelserne, herunder også på baggrund af forskellige formildende og skærpende omstændigheder, samt om

der er tale om gentagelsestilfælde. Formålet med ændringen er, at der i alle tilfælde sker en forhøjelse med 50 pct. i forhold til det foranstaltningsniveau, som ville udmåles inden ændringen, og efter omstændighederne vil der således kunne være grundlag for at udmåle foranstaltninger, som ligger væsentligt over det angivne niveau i de nævnte typetilfælde, fordi situationen adskiller sig fra det nævnte tilfælde, ligesom der også vil kunne være grundlag for at udmåle lavere foranstaltninger.

Der vil f.eks. som efter gældende ret i almindelighed være grundlag for at udmåle en skærpet foranstaltning, hvis der som led i voldtægten er udøvet betydelig vold, hvis voldtægten har strakt sig over længere tid eller er begået af flere gerningsmænd, eller hvis gerningsmanden er trængt ind i et privat hjem og her begår voldtægt. Der vil omvendt kunne være grundlag for at udmåle en kortere foranstaltning end de angivne udgangspunkter, hvis der f.eks. er tale om andet seksuelt forhold end samleje eller om forsøg.

Udmålingen af foranstaltning vil fortsat bero på domstolenes konkrete vurdering i det enkelte tilfælde af samtlige omstændigheder i sagen, herunder lovovertrædelsens grovhed og gerningsmandens personlige forhold, jf. kriminallovens § 121, og det angivne foranstaltningsniveau vil derfor kunne fraviges i op- eller nedadgående retning, hvis der i den konkrete sag foreligger skærpende eller formildende omstændigheder.

Der er med lovforslaget ikke tilsigtet nogen ændring i bestemmelsens anvendelsesområde. Der tilsigtes heller ingen ændring i de forhold, der i almindelighed anses som skærpende eller formildende omstændigheder.”

Kriminallovens § 84, stk. 1, bestemmer, at for blufærdighedskrænkelser dømmes den, som ved uanstændigt forhold krænker blufærdigheden.

Kriminallovens § 77, stk. 1, er ændret ved lov nr. 414 af 25. april 2023 med virkning fra den 1. juli 2023 og lyder nu således:

”For voldtægt dømmes den, der har samleje eller andet seksuelt forhold med en person, som ikke har samtykket heri.”

Anbringender

T har anført navnlig, at Grønlands Landsret har anvendt § 77, stk. 1, nr. 2, i den dagældende kriminallov forkert, idet F ikke var i en situation, i hvilken hun var ude af stand til at modsætte sig et samleje.

En situation, hvor en tatovør tegner en skabelon til en tatovering under brystet på en person, som ikke er afklædt, der udvikler sig til, at parterne efterfølgende har samleje, udgør ikke ”overrumpling”. Situationen gav ikke en legitim anledning til intime berøringer, og F blev ikke bragt i en situation, hvor hun ikke kunne nå at reagere i tilfælde af, at tatovøren måtte forsøge at gennemføre et samleje.

Det forhold, at landsretten har lagt til grund, at F "frøs" og ikke kunne modsætte sig samlejet, indebærer ikke, at forholdet kan henføres under den dagældende § 77, stk. 1, nr. 2, idet hun først "frøs", da han tog tøjet af hende og indledte samlejet.

Forholdet kan ikke henføres til andre bestemmelser i kriminalloven, herunder til § 84 om blufærdighedskrænkelser. Det er ikke bevist, at der er tale om et uanstændigt forhold. Han har ikke haft det fornødne forsæt til at gennemføre et samleje mod Fs vilje eller til at krænke hendes blufærdighed.

Der bør højst udmåles en foranstaltning svarende til 6 måneders anstaltsanbringelse.

Anklagemyndigheden har anført navnlig, at hændelsesforløbet er omfattet af anvendelsesområdet for § 77, stk. 1, nr. 2. F befandt sig delvist afklædt i Ts seng, hvor han skulle tatovere hende under brystet, hvorved han havde en legitim anledning til at berøre hende, herunder mere intime steder omkring brystet/maven. Under udnyttelse af denne situation afklædte og påbegyndte han samlejet med F, som i situationen "frøs" og var ude af stand til at modsætte sig handlingen.

Et sådant tilfælde, hvor gerningsmanden har mulighed for at overrumple den forurettede og begynde et samleje, uden at den pågældende kan nå at reagere, er efter forarbejderne omfattet af § 77, stk. 1, nr. 2.

Som følge af at episoden foregik i Ts soveværelse, der ikke er særligt stort, befandt F sig under nogle fysiske rammer, hvor hendes handlemuligheder for at undgå Ts overrumpling og udnyttelse var yderligere begrænset. At hun befandt sig i en situation, hvor hun reelt var ude af stand til at modsætte sig handlingen, støttes endvidere af aldersforskellen på T (39 år) og F (16 år).

Foranstaltningen er passende fastsat til anbringelse i anstalt i 1 år i betragtning af karakteren og grovheden af forholdet. Der er tale om fuldbyrdet samleje med en person under 18 år, og der er en betydelig aldersforskel mellem T og F. Hun opfattede ham som en form for farfigur, idet hendes mor har været kæreste med ham. Forholdet er desuden begået i Ts hjem, mens F var på besøg hos ham, efter at hendes mor havde forladt stedet, således at F var i hans varetægt.

Et forhold som det foreliggende ville inden foranstaltningsskærpelsen den 1. juli 2022 have ført til anbringelse i anstalt i mindst 8 måneder. Da foranstaltningen i medfør af § 77, stk. 3, skal forhøjes med 50 %, skal foranstaltningen udmåles til anbringelse i anstalt i 1 år.

Hvis Højesteret finder, at forholdet er omfattet af kriminallovens 84, stk. 1, bør foranstaltningen fastsættes til anbringelse i anstalt i niveauet 4-6 måneder. Højesteret er afskåret fra at efterprøve Grønlands Landsrets bevisvurdering vedrørende Ts skyld, herunder i relation til hans forsæt.

Højesterets begrundelse og resultat

T er fundet skyldig i overtrædelse af den dagældende kriminallovs § 77, stk. 1, nr. 2, ved den 2. april 2023 i sit soveværelse at have voldtaget F.

For Højesteret angår sagen, om forholdet med rette er henført under den dagældende kriminallovs § 77, stk. 1, nr. 2, om voldtægt, eller om det skal henføres under kriminallovens § 84, stk. 1, om blufærdighedskrænkelser. Endvidere angår sagen fastsættelse af foranstaltning.

Tre dommere – Poul Dahl Jensen, Jan Schans Christensen og Søren Højgaard Mørup – udtaler:

Den dagældende kriminallovs § 77, stk. 1, nr. 2, bestemte, at for voldtægt dømmes den, som skaffer sig samleje med en person, der befinder sig i en tilstand eller situation, i hvilken den pågældende er ude af stand til at modsætte sig handlingen.

Af bestemmelsens forarbejder fremgår, at ”situationer, i hvilken den pågældende er ude af stand til at modsætte sig handlingen,” tager sigte på såkaldte overrumplingstilfælde. Det fremgår, at der typisk er tale om situationer, hvor gerningsmanden har en legitim anledning til forholdsvis intime berøringer, men overskrider grænsen for, hvad der er fagligt begrundet i situationen.

Bestemmelsen må efter sin ordlyd og forarbejder forstås således, at den omfatter situationer, hvor seksuel aktivitet ikke kan forventes, f.eks. i forbindelse med lægeundersøgelse, massage eller lignende, og hvor forurettede som følge af overrumpling ikke er i stand til at modsætte sig det seksuelle forhold. Efter vores opfattelse omfatter bestemmelsen ikke kun den situation,

at forurettede ikke kan nå at reagere, før gerningsmanden har påbegyndt det seksuelle forhold, men også andre situationer, hvor overrumplingen medfører, at forurettede ikke har reel mulighed for at modsætte sig handlingen, f.eks. fordi forurettede bliver skræmt og får svært ved at sige fra.

Landsretten har lagt til grund, at T og F aftalte, at han skulle tatovere hende, at det var hans forslag, at tatoveringen skulle placeres under hendes bryst, at de på hans foranledning gik op i hans soveværelse, og at han fik hende til at lægge sig i hans seng, så han bedre kunne tegne tatoveringen. Landsretten har endvidere lagt til grund, at han tog hendes bh af, selv om hun rystede på hovedet, og at han derefter tog hendes øvrige tøj af og gennemførte samleje med hende, der var ”frosset” og angst og lå og kiggede ind i væggen uden at gøre modstand.

Landsretten har bemærket, at hun – der var 16 år på gerningstidspunktet – anså ham – der var 39 år på gerningstidspunktet – som en form for farfigur, idet han havde været kæreste med hendes mor.

Under disse omstændigheder finder vi, at forholdet med rette er henført under kriminallovens § 77, stk. 1, nr. 2, idet F befandt sig en situation, i hvilken hun var ude af stand til at modsætte sig handlingen.

Dommerne Lars Hjortnæs og Jens Kruse Mikkelsen udtaler:

Vi finder, at forarbejderne til kriminallovens § 77, stk. 1, nr. 2, der henviser til de tilsvarende danske lovforarbejder, må forstås således, at bestemmelsen om voldtægt i en ”situation”, i hvilken forurettede er ude af stand til at modsætte sig handlingen, angår ”overrumpling”, og at der herved forstås en situation, hvor forurettede ikke har haft reel mulighed for at modsætte sig handlingen, fordi gerningsmanden har foretaget den seksuelle handling, uden at forurettede har kunnet nå at reagere. Straffelovrådet har i den betænkning, der lå til grund for den tilsvarende danske bestemmelse, da også forudsat, at et seksuelt overgreb, der har karakter af overrumpling, altid vil have en meget begrænset tidsmæssig udstrækning, og at overtrædelsen kun meget sjældent vil omfatte fuldbyrdet samleje, jf. betænkning nr. 1534/2012, s. 284 ff.

Landsretten har lagt Fs forklaring til grund, således at T fik hende til at lægge sig på sengen, så han bedre kunne tegne tatoveringen, at han herefter først tog hendes bh af, selv om hun rystede på hovedet, at han også tog hendes bukser og trusser af og begyndte samlejet, og at hun under samlejet var ”frosset” og angst og lå og kiggede ind i væggen ude af stand til at gøre modstand.

Med dette bevisresultat finder vi, at det ikke kan lægges til grund, at der forelå en ”situation”, hvor F var ude af stand til at modsætte sig handlingen, fordi hun ikke kunne nå at reagere.

Der er tale om et forhold, der i dag ville være omfattet af kriminallovens § 77, stk. 1, om voldtægt, hvor forurettede ikke har givet samtykke til det seksuelle forhold. Denne bestemmelse trådte imidlertid først i kraft i Grønland den 1. juli 2023.

Vi finder, at forholdet i stedet er omfattet af kriminallovens § 84, stk. 1, om blufærdighedskrænkelse, og at betingelserne for at henføre forholdet under denne bestemmelse er opfyldt.

Vi stemmer derfor for at frifinde T for overtrædelse af dagældende kriminallovs § 77, stk. 1, nr. 2, og i stedet at dømme for overtrædelse af kriminallovens § 84, stk. 1.

Der træffes afgørelse efter stemmeflertallet, således at forholdet henføres under voldtægtsbestemmelsen i kriminallovens § 77, stk. 1, nr. 2.

Herefter udtaler samtlige dommere, at der ikke er tilstrækkeligt grundlag for at nedsætte varigheden af anstaltsanbringelsen til et kortere tidsrum end 1 år. Der er herved lagt vægt på, at der er tale om fuldbyrdet samleje, Fs alder, aldersforskellen mellem hende og T, samt at han misbrugte det tillidsforhold, der var mellem dem.

Højesteret stadfæster herefter landsrettens dom.

Thi kendes for ret:

Landsrettens dom stadfæstes.

Statskassen skal betale sagens omkostninger for Højesteret.